

U 2/2008 vp

**Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksesta
neuvoston puitepäätökseksi (poissaolotuomioiden täytän-
töönpano)**

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään Eduskunnalle Slovenian, Ranskan, Tshekin, Ruotsin, Slovakian, Iso-Britannian ja Saksan 14 päivänä tammikuuta 2008 te-

kemä ehdotus neuvoston puitepäätökseksi poissaolotuomioiden täytäntöönpanosta sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 14 päivänä helmikuuta 2008

Oikeusministeri *Tuija Brax*

Lainsäädäntöneuvos Jaakko Rautio

OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO EU/2008/0510

EHDOTUS NEUVOSTON PUITEPÄÄTÖKSEKSI POISSAOLOTUOMIOIDEN TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA**1 Yleistä**

Slovenia, Ranska, Tšekki, Ruotsi, Slovakia, Iso-Britannia ja Saksa ovat 14 päivänä tammikuuta 2008 tehneet Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 31 artiklan 1 kohdan a alakohdan sekä 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla ehdotuksen neuvoston puitepäätökseksi poissaolotuomioiden täytäntöönpanosta (5213/08 COPEN 4).

Puitepäätösehdotuksessa esitetään neljän vastavuoroista tunnustamista koskevan puitepäätöksen muuttamista poissaolotuomioita koskevien kieltäytymisperusteiden osalta. Muutettavat puitepäätökset olisivat neuvoston puitepäätös 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (EYVL N:o L 190, 18.7.2002, s. 1), neuvoston puitepäätös 2005/214/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta taloudellisiin seuraamuksiin (EUVL N:o 76, 22.3.2005, s. 16, jäljempänä sakkopuitepäätös) ja neuvoston puitepäätös 2006/783/YOS vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamista menetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin (EUVL L 328, 24.11.2006, jäljempänä konfiskaatiopuitepäätös). Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevaa puitepäätösehdotusta, josta on neuvoston yleisnäkemyks OSA-neuvostossa 15.2.2007 ja josta odotetaan eräiden jäsenvaltioiden parlamenttivaarausten poistamista.

Puitepäätösehdotuksen mukaan poissaolotuomiolle annettaisiin yleinen määritelmä, joka otettaisiin kuhunkin edellä mainittuun instrumenttiin. Määritelmän mukaan poissaolotuomiosta olisi kysymys silloin, kun asianomainen henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä menettelyssä, jossa mainittu tuomio annettiin. Poissaolotuomioon perustuvasta luovuttamis- tai täytäntöönpanopyynnöstä voitaisiin kieltäytyä, jollei vastaajalle ole ilmoitettu poissaolotuomioon johtaneesta käsittelystä tai jollei hänellä ole

oikeutta saada asia poissaolotuomion antamisen jälkeen uudelleen käsiteltäväksi.

Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 pidetyn Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen tulisi olla EU:n jäsenvaltioiden välisen rikosoikeudellisen yhteistyön kulmakivi. Puitepäätösehdotus täydentäisi vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvia puitepäätöksiä.

2 Pääasiallinen sisältö

Puitepäätösehdotuksen 1 artiklan mukaan puitepäätöksen tarkoituksena on varmistaa henkilön prosessuaaliset oikeudet rikosoikeudellisessa menettelyssä, parantaa jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä ja oikeudellisten päätösten vastavuoroista tunnustamista sekä luoda yleiset säännöt poissaolotuomioiden tunnustamiselle ja täytäntöönpanolle jäsenmaiden välillä.

Puitepäätösehdotuksen 2 artiklassa ehdotetaan muutettavaksi eurooppalaista pidätysmääräystä koskevaa puitepäätöstä. Puitepäätökseen lisättäisiin määritelmä, jonka mukaan poissaolotuomio on käsillä silloin, kun henkilölle on määrätty vapaudenmenetyksen käsittävä seuraamus menettelyssä, jossa hän ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä. Puitepäätökseen lisättäisiin artikla, jonka mukaan jäsenvaltio voisi kieltäytyä luovuttamisesta rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi, jos seuraamus perustuu poissaolotuomioon. Kieltäytymisperustetta ei kuitenkaan olisi, jos henkilö on haastettu henkilökohtaisesti tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti edustajan välityksellä kuultavaksi oikeuskäsitteilyyn, jonka ajasta ja paikasta on ilmoitettu, ja jos henkilölle on ilmoitettu, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. Kieltäytymisperustetta ei olisi myöskään silloin, kun poissaolotuomio on annettu vastajalle tiedoksi ja hän on ilmoittanut tyytyvänsä siihen tai hän ei ole pyytänyt tietystä ajassa uudelleen käsitteilyä. Luovuttamiseen voi-

daan myös suostua, jos henkilölle varataan tilaisuus saattaa asia uudelleen käsiteltäväksi luovuttamisen jälkeen.

Puitepäättösehdotuksen 3-5 artikloissa ehdotetaan tehtäväksi sakkorangaistuksen ja menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa koskeviin puitepäätöksiin sekä vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevaan, valmisteilla olevaan puitepäätökseen vastaavannlaiset muutokset kuin 2 artiklassa tarkoitettuun eurooppalaista pidätysmääräystä koskevaan puitepäätökseen.

3 Vaikutus Suomen lainsäädäntöön

Eurooppalaista pidätysmääräystä koskeva puitepäätös on saatettu voimaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetulla lailla (1286/2003). Lain tai puitepäätöksen mukaan luovuttamisesta ei voida kieltäytyä sillä perusteella, että luovuttamispyyntö perustuu poissaolotuomiossa määrättyyn vapausrangaistukseen.

Luovuttamis päätöksen voidaan kuitenkin lain 9 §:n mukaan ottaa poissaolotuomiota koskeva ehto. Jos luovuttamista on pyydetty sellaisen vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa varten, joka on tuomittu vastaajan ollessa poissa asian käsittelystä, eikä tuomitulle henkilökohtaisesti ole annettu haastetta tiedoksi tai muuten ilmoitettu poissa ollessa annettuun tuomioon johtaneen oikeuskäsittelyn aikaa ja paikkaa, luovuttamisen ehdoksi on asetettava, että pyynnön esittänyt jäsenvaltio antaa vakuutuksen siitä, että luovutettavaksi pyydetyllä on mahdollisuus asian uudelleen käsittelyyn kyseisessä jäsenvaltiossa ja mahdollisuus olla läsnä uudelleen käsittelystä. Vakuutus on annettava ennen luovuttamis päätöksen tekemistä.

Sakkopuitepäätös on saatettu voimaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta taloudellisiin seuraamuksiin tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetulla lailla (231/2007). Lain 1 §:n mukaan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvat säännökset ovat lakina noudatettavia, jollei sanotusta laista muuta johdu. Täytäntöön-

panolaissa ei ole säännöksiä poissaolotuomiosta. Puitepäätöksen 7 artiklan mukaan tuomio voidaan jättää tunnustamatta tai sen täytäntöönpanosta kieltäytyä, jos henkilö ei ole saanut henkilökohtaisesti tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti edustajan kautta ilmoitusta oikeudestaan riittauttaa kirjallisessa menettelyssä käsitelty asia eikä tietoa oikeus- suojakeinoon liittyvistä määräajoista tai jos henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä eikä ole annettu hänelle edellä mainitulla tavalla tietoa käsittelystä eikä hän ole ilmoittanut jättävänsä asiaa riittauttamatta.

Konfiskaatiopuitepäätöksen täytäntöönpanoa koskeva hallituksen esitys (HE 47/2007) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Perustuslakivaltiokunta on antanut esityksestä lausunnon (PeVL 23/2007). Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 24 päivänä marraskuuta 2008.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan konfiskaatiopuitepäätöksen voimaansaattamista niin sanotulla sekamuotoisella täytäntöönpanolailla vastaavasti kuin sakkopuitepäätöksen suhteen meneteltiin. Täytäntöönpanolaikiin ei ehdoteta otettavaksi säännöksiä poissaolotuomiosta. Konfiskaatiopuitepäätöksen 8 artiklan mukaan konfiskaatiotuomio voidaan jättää tunnustamatta tai panematta täytäntöön, jos asianomainen henkilö ei ole ollut henkilökohtaisesti läsnä eikä hänellä ole ollut edustajanaan lainoppinutta asiamiestä menetyksi tuomitsemista koskevaan päätökseen johtaneessa oikeudenkäynnissä. Poissaolotuomio ei kuitenkaan estä tunnustamista tai täytäntöönpanoa, jos asianomaiselle henkilölle annettiin henkilökohtaisesti tai kansallisen lainsäädännön mukaisesti hänen toimivaltaisen edustajansa kautta tieto tai jos henkilö on ilmoittanut, ettei hän riitautta päätöstä.

Rikosasian ratkaisemisesta siten, ettei asianomainen henkilö ole henkilökohtaisesti läsnä, säädetään ensinnäkin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (698/1997, jäljempänä ROL) 5 a luvussa, jonka mukaan asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä, jos vastaaja on tunnustanut rikoksen ja luopuu oikeudestaan istuntokäsittelyyn eikä suullisen käsittely ole tarpeen asian selvittämiseksi. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai enintään yhdeksän kuukautta vankeutta. Menettelyssä voidaan tuomita myös

menettämisseuraamus ilman erityisiä rajoituksia. Toiseksi ROL 8 luvun 11-12 §:n mukaan rikosasia voidaan käsitellä vastaajan poissaolosta huolimatta, jos hänen läsnäolonsa ei ole asian selvittämiseksi tarpeen ja hänet on ratkaisun uhalla kutsuttu tuomioistuimeen. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa taikka enintään kolmen kuukauden tai asianomaisen henkilön suostumuksella kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Samalla voidaan tuomita enintään 10 000 euron suuruinen menettämisseuraamus. Muutoksenhakuasteissa käsittely on pääsääntöisesti kirjallista.

Tuomioistuimen ulkopuolisesta rikosasian käsittelemisestä säädetään rangaistusmääräysmenettelystä annetussa laissa (692/1993) ja rikesakkomenettelystä annetussa laissa (66/1983). Ensiksi mainitun lain mukaisessa menettelyssä voidaan seuraamukseksi määrätä sakkorangaistus ja enintään 1 000 euron suuruinen menettämisseuraamus. Jälkimmäisen lain mukaisessa menettelyssä voidaan määrätä seuraamukseksi rikesakko.

Ehdotetussa muodossaan puitepäätöksestä seuraisi tarve tehdä teknisiä tarkistuksia voimassa oleviin täytäntöönpanolakeihin. Puitepäätöksen vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön on kuitenkin edelleen selvitettävä. Vaikuttaa siltä, että ROL 5 a luvun mukaisessa menettelyssä annettu tuomio olisi puitepäätöksen valossa poissaolotuomio, jota eivät koskisi myöskään ehdotetut poikkeukset. Tällaista tuomiota ei voitaisi panna toisessa jäsenvaltiossa täytäntöön eikä sen perusteella luovuttamiseen suostuttaisi.

4 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 5 luvun 27 §:n 23 kohdan mukaan tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikoksentehtäjän luovuttamista koskevat asiat kuuluvat valtakunnan toimivaltaan.

5 Puitepäätösehdotuksen vaikutukset

Puitepäätösehdotuksella ei ole merkityksellisiä taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia.

6 Toisten jäsenvaltioiden kannat

Jäsenvaltiot ovat 26.1.2008 pidetyssä epävirallisessa oikeus- ja sisäasiainneuvostossa suhtautuneet yleisellä tasolla ehdotukseen myönteisesti.

7 Instituutioiden ja muut kannat

Neuvosto tai parlamentti ei ole käsitellyt ehdotusta.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely ja käsittely EU:ssa

Ehdotus on käsitelty oikeus- ja sisäasiat – jaostossa (jaosto 7) kirjallisesti. Ehdotuksen käsittely neuvoston työryhmässä on alkanut 11.2.2008.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti puitepäätösehdotukseen ja sen tavoitteisiin. Jaksossa 1 selostetuin tavoin ehdotus on osa vastavuoroisen tunnustamisen periaatteille rakentuvista hankkeista. Puitepäätösehdotuksen voimaantulo edesauttaisi yhdenmukaisen tulkintakäytännön syntymistä eri jäsenvaltiossa ja siten luovuttamis- ja täytäntöönpanopäätösten ennustettavuutta. Tämä olisi omiaan parantamaan asianomaisen henkilön oikeusturvaa. Puitepäätösehdotus on valtioneuvoston linjausten mukainen, koska siinä osaltaan vahvistettaisiin rikosprosessuaalisten vähimmäisoikeuksien merkitystä vastavuoroisen tunnustamisen periaatteelle rakentuvassa yhteistyössä ja tätä kautta lisäisi jäsenvaltioiden luottamusta toistensa järjestelmiin. Esimerkiksi eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan puitepäätöksen muutos parantaisi luovutettavaksi pyydetyn henkilön asemaa, koska poissaolotuomio olisi peruste kieltäytyä luovuttamisesta, jollei asianomaisella henkilöllä ole ollut tilaisuutta osallistua poissaolotuomioon johtaneeseen oikeudenkäyntiin tai saada asiaa uudelleen käsiteltäväksi. Poissaolotuomion määritelmä olisi käytettävissä mallina tulevissa vastavuoroisuuden periaatteille rakentuvissa hankkeissa, mikä parantaisi sääntelyn johdonmukaisuutta.

Valtioneuvosto tulee puitepäätösehdotusta koskevilla neuvotteluilla pyrkimään siihen, että Suomessa edellä kuvatussa ROL 5 a luvun mukaisessa kirjallisessa rikosoikeudenkäyntimenettelyssä annettu tuomio voisi myös olla täytäntöönpanoperusteena. Tämä ei ole ehdotuksen nykyisen sanamuodon perusteella selvää. Asianomaisen henkilön oikeusturvan ei voi katsoa vaativan sitä, että poissaolotuomioksi luetaan myös ratkaisu,

joka annetaan asianomaisen henkilön poissa ollessa sen jälkeen, kun hän on nimenomaisesti luopunut oikeudestaan suulliseen käsittelyyn eikä muukaan painava peruste edellytä suullista käsittelyä. Tällainen menettely täyttää myös perustuslain ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä.